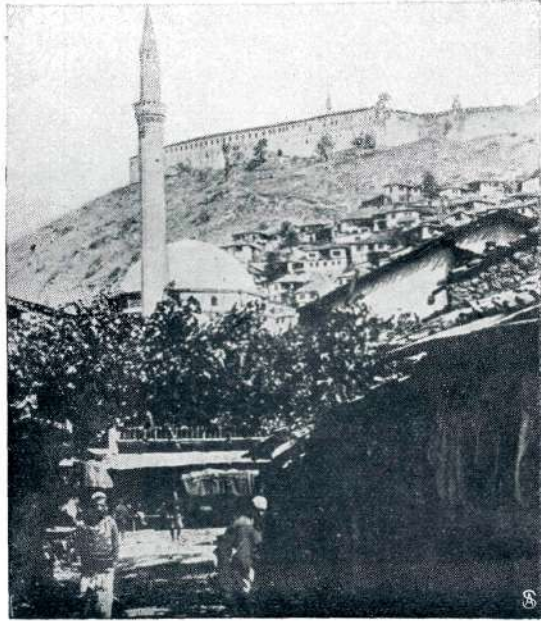

enkrat nazaj pribori. Dobri Lipček, ali se ti posreči? Obe posestvi je kupil skupuh Krošnja, ki ji je seveda združil v eno samo veliko gospodarstvo in ji izročil svojemu sinu. Temu je trebalo poiskati neveste. A pretepača nobena ni marala. Zato je bilo treba nevesto kupiti. Tam na Krasu nekje je imel stari Krošnja dolžnika, mladega kmeta Luko, ki je garal in se trudil na svoji borni zemlji, pomagala mu je pa mlajša sestra Katra, še neomožena. In na tistega Luko je pritisnil starec, češ da naj vpliva na sestro, da pojde na Peč za nevesto. Res sta naredila kupčijo; Katra je prišla na Peč za mlado gospodinjo. Kaj njeno srce pravi, po tem je nihče ni vprašal. Toda dolgo se ni veselil stari skupuh svoje mešetarije; kmalu je umrl, za njim

DEBAR.

pa je šel hitro tudi mladi Krošnja (konji so se mu splašili in ga ubili), zapustivši edinega dediča — petletnega sinčka Jurija. Umirajoč je izrečno vse zapustil otroku, ženi Katri nič. In takrat je njeno srce popolnoma oledenelo. Trda je bila do svojega otroka, trda do poslov, ki so se hitro menjavali. V srce se ji je naselila namesto ljubezni brezmejna lakomnost in zlobnost. Neke moške opore je pa vdova le potrebovala, in to je našla v hlapcu Tomažu, ki je postal njen zavaznik in s tem nekakšen nadhlapec. Teža so morali ubogati vsi drugi posli, da, celo mali Jurij. Šele par let pred začetkom povesti so se poselske razmere nekoliko bolj ustalile: razen Tomaža sta za hlapca še Šimen in pa Lipe, ki se je bil iz Lipčka razvil v čvrstejšega fanta, za dekli pa sta bili napol gluha Marjanica in tatinska Neža. Tako je torej Katra gospodarila kakih dvajset let. Naenkrat pa ji Jurij razodene svojo odločno voljo, da bi se ženil. In s tem ukrepom stojimo ob začetku povesti. Materi sicer ni prav, toda braniti sinu ne more. In tako pripelje Jurij mlado nevesto na svoj dom. In veste, kdo je nevesta? Tista Ančika, ki je pred leti kot otrok jokaje zapuščala s svojimi pregnanimi starši vred Peč! Živel je zadnja leta kot sirota brez očeta in matere doli v vasi; bila je izborna

šivilja. Jurij jo je imel pa — čudna so pota srca, kaj ne? — že izza šolskih let rad, in zdaj jo je prosil, naj pride na Peč za gospodinjo. In tako sta torej izgnanca Lipe in Ančika oba zopet na Peči, on kot hlapec, ta kot gospodinja. Toda kakšna gospodinja? Tašča huje ravna ž njo ko z zadnjo dekle. Nobene reči ji ne naredi prav: ne kuha prav, tudi šivati ji ne zna, ob vsaki priliki jo črni pri Juriju, nazadnje jo celo obdolži tatvine. Jurij, slabotnega zdravja, je tudi omahljive volje; naposled začne materi verovati. A s tem pospešuje le svojo bolezen, ki ga že v prvem letu zakona — v kljub vsej skrbi zvestovdane žene — položi na bolniško postelj. Z neprestanim obrekovanjem njegova mati doseže, da Jurij v oporoki zapusti — kakor nekdan njegov oče! — otroku, ki so ga pričakovali, vse, ženi pa nič. Jurij umrje. Tu je konec I. dela povesti. Zdaj je Anica na dnu nesreče. Od silne žalosti oboli, za smrt. Na niti visi njeno življenje. Tašča bi jo v istem trenutku rada zastrupila, a mladost zmağa, Anica ozdravi in zdaj začne njena pot iti kvišku: še sicer besni tašča zoper njo, hoče jo spoditi kakor tujko s Peči, toda Anica vztraja. Končno si tašča sama izkoplje grob nasilne smrti; Anica postane tako edina zakonita posestnica Peči (ker sinek ji kmalu umre za kozami) in kaj ji drugega kaže, kakor da vzame zvestega Lipeta za moža? Tako bivša izgnanca zagospodarita na Peči. — Vso dolgo povest živo prešinja ena ideja, ki jo pisatelj sam določno izraža, položivši jo v usta staremu Luki (str. 181 nsl.): »Greh rodi kazen . . . krivično blago uničuje srečo.« Stari Krošnja je bil s krivico uničil dva gospodarja Pečana; z otroki vred sta morala od hiše; a vse, kar je starec zidal sebi in sinu, se sesuje, otroci izgnancev pa se vrnejo zmagovito na dom svojih staršev. Ta ideja je izpeljana dosledno, do zadnjega koticčka. Seve, vprašanje je, če je tudi v življenju tako, v tem življenju namreč? Samo dva zgleđa iz svetovne zgodovine: Nemci nas Slovane že od 13. stoletja razdedinjujejo, zatrli so popolnoma polabske Slovane, in tako delajo še sedaj in vedno huje v naši bližini, no, pa kje je njih kazen? In s čim so se Slovani, s čim so se naši predniki tako pregrešili? In prav nobene upanja ni, da bi se stari zakoniti posestniki vrnili v svoje staro ozemlje. Ali pa n. pr. Italijani: s krivico so vzeli papežu vse, in vendar je njih hiša že nad 40 let trdna in vsak dan večja in bogatejša . . . In tako se mi zdi tudi pri tej povesti, da je tista čudovita harmonija, s katero se končava, vendarle preveč lepa, preveč idealna, a premalo realna, premalo verjetna. Kar pa se tiče karakteristike oseb, je naša sodba taka: mlada Pečanka, »mlada Breda«, je mojstrsko zadet in izveden značaj, od začetka do konca nam je simpatična, in z veseljem gledamo, kako v trpljenju njena moč raste; tudi moramo pohvaliti avtorja, da nam ni predstavil kakšne svetnice, s samimi vrlinami, nikakor ne, tudi v Anici zavre kri, da pod silnim obrekovanjem za hip izgubi zavest, a izkuša takoj popraviti, pozabiti, odpustiti. Njen mož Jurij je bolehen in vsled tega tudi omahljiv; Lipe je krasen fant, le nekoliko bolj bi se moral tudi on truditi, da pride nazaj na Peč. Vdova Katra pa je vsekakor prečno slikana. To je res prava zver. Zdi se mi, da je avtor njej nasproti krivičen. Saj je bila tudi ona na Peč prodana! Vzbuja se nam sočutje z njo, a pod toliko težo hudobij sočutje zamre in ostane gnus. Tudi tole še: